

Noktalama İşaretleri

Nokta (.)

1. Cümlelerin sonuna konur: *Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.*

Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu. (Reşat Nuri Güntekin)

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur: *Alb.* (albay), *Dr.* (doktor), *Yrd. Doç.* (yardımcı doçent), *Prof.* (profesör), *Cad.* (cadde), *Sok.* (sokak), *s.* (sayfa), *sf.* (sıfat), *vb.* (ve başkası, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi), *Alm.* (Almanca), *Ar.* (Arapça), *İng.* (İngilizce) vb.

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur: *3.* (üçüncü), *15.* (on beşinci); *II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent* vb.

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur: *3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında* vb.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I.	1.	A.	a.
II.	2.	B.	b.

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *29.5.1453, 29.X.1923* vb.

UYARI: Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz: *29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923* vb.

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.*

Tören 17.30'da, hükümet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır. (Tarık Buğra)

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: *1.000, 326.197, 49.750.812* vb.

10. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: *4.5=20, 12.6=72* vb.

Virgöl (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum. (Halide Edip Adivar)

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Dillenmiş ağızlarda tutuk dilli gönüller (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk. (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Köyde kim çaresiz kalırsa, kimin işi bozulursa İstanbul yolunu tutar. (Ömer Seyfettin)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

4. Cümle içinde ara sözlere veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

Zemin bu kadar koyu bir kırmızıya dönüşünce, bir an için de olsa, belirginliğini yitiriverdi sivilceleri. (Elif Şafak)

Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım. (Atatürk)

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamış olsam! (Ahmet Haşim)

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

Adana'ya yarın gideceğim, dedi.

Aç karnına sigara içmekle hiç de iyi etmiyorsun, dedi. (Necati Cumalı)

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

– Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

*Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkü de açar, dedi. (Ömer Seyfettin)*

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren *hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette* gibi kelimelerden sonra konur: *Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.*

Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor. (Yahya Kemal Beyatlı)

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil)

Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi. (Reşat Nuri Güntekin)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)

Sayın Başkan,

Sevgili Kardeşim,

Değerli Arkadaşım,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır: *38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)*

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur:

Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

UYARI: Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz:

Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu. (Halide Edip Adıvar)

Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi. (Yaşar Kemal)

Meydanlığa varmadan bir iki defa İsmail kendisini gördü mü diye kahveye baktı. (Necati Cumalı)

14. Özne olarak kullanıldıklarında *bu, şu, o* zamirlerinden sonra konur:

Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

O, eski defterleri çoktan kapatmış, Osmanlıya kucaklarını açmıştı. (Tarık Buğra)

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfki ATAY, *Tuna Kıyıları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur:

ERGİN, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı*, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde *ve*, *veya*, *yahut*, *ya ... ya* bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşekkürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı. (Peyami Safa)

Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül

Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

Bu kurallar bugün de yarın da geçerli olacaktır.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan *da / de* bağlacından sonra virgül konmaz:

İmlamız lisanımız düzelince, lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Metin içinde *-ınca / -ince* anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan *mi / mi* ekinden sonra virgül konmaz:

Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense. (Orhan Kemal)

Öyle zekiler vardır, konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın. (Attila İlhan)

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz:

Tenha köşelerde ağız ağıza konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı. (Reşat Nuri Güntekin)

Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlatıver millete. (Tarık Buğra)

Noktalı Virgül (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur: *Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.*

Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; Ankara, Londra, Bakü.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: *Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atarak, ağlamak istiyorum.*

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü)

3. İki'den fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenin sonra noktalı virgül konabilir:

Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyatlı)

İki Nokta (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlenin sonuna konur:

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. (Atatürk)

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim. (Falih Rıfkı Atay)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır: *a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.*

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!

Üstten gök çökmedikçe,

alttan yer delinmedikçe

ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro: Göğe erer başımız

başınla senin!

Bilge Kağan: Ulusum birleşip yücelsin diye

gece uyumadım, gündüz oturdum.

Türklerim Bilge Kağan der bana.

Ben her şeyi onlar için bildim.

Nöbetteyim! (A. Turan Oflazoğlu)

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

– *Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?*

Ziraatçı sayar:

– *Yulaf, pancar, zerzevat, tütün...* (Falih Rıfkı Atay)

6. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: $56:8=7$, $100:2=50$ vb.

Üç Nokta (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüyor da bu yanı... (Tarık Buğra)

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: *Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.*

Arabacı B... 'a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)

4. Sözüün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz. O noktainazar şudur: Türk milletini, medeni cihanda layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek... (Atatürk)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— *Koca Ali... Koca Ali, be!..* (Ömer Seyfettin)

UYARI: Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir:

Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan. (Tarık Buğra)

Nasıl da akşam oldu?.. Nasıl da yavrucaklar sustu?.. Nasıl da serçecikler yuvalarına sığındı?.. (Necip Fazıl Kısakürek)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

— *Yabancı yok!*

— *Kimsin?*

— *Ali...*

— *Hangi Ali?*

— ...

— *Sen misin, Ali usta?*

— *Benim!..*

— *Ne arıyorsun bu vakit buralarda?*

— *Hiç...*

— *Nasıl hiç? Suyu çekicini mi düşürdün yoksa!..*

— *!.. (Ömer Seyfettin)*

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

Soru İşareti (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Atatürk bana sordu:

— *Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?* (Falih Rıfkı Atay)

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— *Adınız?*

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: *Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.*

1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

Ankara'dan Antalya'ya arabayla üç saatte (?) gitmiş.

UYARI: *mi / mi* ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümleci olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz: *Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.*

Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı. (Haldun Taner)

UYARI: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

Üsküdar'dan mı, Hisar'dan mı, Kavaklardan mı? (Yahya Kemal Beyatlı)

Ünlem İşareti (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur: *Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah!*

Ne mutlu Türk'üm diyene! (Atatürk)

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. (Atatürk)

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle! (Yahya Kemal Beyatlı)

Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak bir devrin battığı yerdir. (Necmettin Halil Onan)

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

*Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-
mem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvayda-
ki adam bir tanıdık mı idi acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?
Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte pek başıboş-
lar mı oturur? (Sait Faik Abasıyanık)*

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu. (Ömer Seyfettin)

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır: *al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük vb.*

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: *al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır- vb.*

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur: *-ak, -den, -ış, -lük; -imsa-; -la-; -tır- vb.*

6. Heceleri göstermek için kullanılır: *a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-luk vb.*

7. *Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e* anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır: *Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-Fransızca Sözlük vb.*

UYARI: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz: *On on beş yıl. Üç beş kişi geldi.*

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: *50-20=30*

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: *-2 °C*

Uzun Çizgi (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna **konuşma çizgisi** de denir.

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— *Eski şehri gezdin mi?*

— *Rothschild'in evine gittin mi?*

— *Goethe'nin evini gezdin mi?* (Ahmet Haşım)

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal)

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?" (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Eğik Çizgi (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur: *Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak.* (Mehmet Akif Ersoy)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: *Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA*

Ülke adı yazılacağına ise:

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere / Ankara

TÜRKİYE

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *18/11/1969, 15/IX/1994 vb.*

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: *-a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.*

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: *70/2=35*

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır: *g/sn (gram/saniye)*

Ters Eğik Çizgi (\ )

Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır: *C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd*

Tırnak İşareti (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır: *Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün "Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir." sözü yazılıdır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." vecizesi yer almaktadır. Ulu önderin "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözü her Türk'ü duygulandırır.*

Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:

"Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."

UYARI: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

"İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!" diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır: *Yeni bir "barış taarruzu" başladı.*

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır:

Bugün öğrenciler "Kendi Gök Kubbemiz" adlı şiiri incelediler.

"Yazım Kuralları" bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve dergi adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın eğik yazıyla dizilerek de gösterilebilir:

Höyük sözü Anadolu'da *tepe* olarak geçer.

Cahit Sıtkı'nın *Şairin Ölümü* şiirini Yahya Kemal çok sevmişti. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

UYARI: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz: *Elif Şafak'ın "Bit Palas"ını okudunuz mu?*

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

Tek Tırnak İşareti (' ')

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni "Şiirler içinde 'Han Duvarları' gibisi var mı?" dedi ve Faruk Nafiz'in bu güzel şiirini okumaya başladı.

"Atatürk henüz 'Gazi Mustafa Kemal Paşa' idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi." (Falih Rıfkı Atay)

Denden İşareti ("")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. *Etken* fiil

b. *Edilgen* “

c. *Dönüştü* “

ç. *İşteş* “

Yay Ayraç ( )

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz. (Nurullah Ataç)

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

Yunus Emre'nin (1240?-1320)...

İmek fiilinin (ek fiil) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın... (Reşat Nuri Güntekin)

4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır:

Cihanın tarihi, vatanı uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

Eşin var, aşîyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Mehmet Akif Ersoy)

Bir isim kökü, gerektiğinde çeşitli eklerle fiil kökü durumuna getirilebilir (Zülfikar 1991: 45).

5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: *Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.*

7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır: *1496 (?) yılında doğan Fuzuli...*

8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

I)	1)	A)	a)
II)	2)	B)	b)

Köşeli Ayraç ([ ])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır: *Halikarnas Balıkcısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.*

2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır: *"Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığını] söyledikten sonra..."* (Hilmi Yavuz)

3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır: *Reşat Nuri [Güntekin], Çalığışu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]*

Kesme İşareti (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: *Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız, Kırgız'ım, Karakeçili'nin, Osmanlı Devleti'ndeki, Cebrazil'den, Çanakkale Boğazı'nın, Samanyolu'nda, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Resmî Gazete'de, Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'ni, Eski Çağ'ın, Yükselme Dönemi'nin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na vb.*

"Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar." (Burhan Felek)

1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: *Hisar'dan, Boğaz'dan vb.*

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: *Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.*

Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır: *Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) vb.*

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır: *Avrupa Birliği'ne üye ülkeler...*

UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: *Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovamızın bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman* vb.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden* vb.

UYARI: *Başbakanlık, Rektörlük* vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde *Başbakanlığa, Rektörlüğe* vb. biçimlerde yazılır.

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadriler, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün* vb.

UYARI: Sonunda *p, ç, t, k* ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen *Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: *Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya; Türk Dil Kurumu Başkanı'na* vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: *TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye* vb.

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: *1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik, 657'yle* vb.

5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: *Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu'nun veri tabanının genel ağda hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi'nin TDK için önemi büyüktür.*

6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m'ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n'eyleyim (Karacaoğlan)

Şems'in gözlerine bir şüphe çörekledi: "Dostum ne'n var? Her şey yolunda mı?" (Elif Şafak)

Güzelliğin on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: *a'dan z'ye kadar, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.*

TÜRK DİL KURUMU YAZIM KURALLARI

Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. *Etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak* yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır: *alt etmek, arz etmek, azat etmek, dans etmek, el etmek, göç etmek, ilan etmek, kabul etmek, kul etmek, kul olmak, not etmek, oyun etmek, söz etmek, terk etmek, var olmak, yok etmek, yok olmak* vb.

2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

ada balığı, ateş balığı, dil balığı, fulya balığı, kedi balığı, kılıç balığı, köpek balığı, ton balığı, yılan balığı; acı balık, bıyıklı balık, dikenli balık vb.

ardıç kuşu, arı kuşu, çalı kuşu, deve kuşu, muhabbet kuşu, saka kuşu, tarla kuşu, yağmur kuşu; alıcı kuş, boğmaklı kuş, makaralı kuş vb.

ağustos böceği, ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği, uçuş böceği, uğur böceği; ağılı böcek, çalgıcı böcek, sümüklü böcek vb.

at sineği, et sineği, meyve sineği, sığır sineği, su sineği, uyuz sineği vb.

deniz yılanı, ok yılanı, su yılanı; Ankara keçisi, dağ keçisi, yaban keçisi; fındık faresi, tarla faresi; dağ sıçanı, tarla sıçanı; Beç tavuğu, dağ tavuğu; ada tavşanı, yaban tavşanı; kaya örümceği, şeytan örümceği; bal arısı, yaprak arısı; Pekin ördeği, deniz ördeği; Ankara kedisi, bozkır kedisi; Afrika domuzu, yer domuzu vb.

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

ayrık otu, beşparmak otu, çörek otu, eğrelti otu, güzelavrat otu, kelebek otu, ökse otu, pisipisi otu, taşkıran otu, yüksük otu; acı ot, sütlü ot vb.

ateş çiçeği, çuha çiçeği, güzelhatun çiçeği, ipek çiçeği, küpe çiçeği, lavanta çiçeği, mum çiçeği, yayla çiçeği, yıldız çiçeği; ölmez çiçek vb.

avize ağacı, ban ağacı, dantel ağacı, kâğıt ağacı, mantar ağacı, öd ağacı, pelesenk ağacı, tespah ağacı vb.

altın kökü, eğir kökü, helvacı kökü, meyan kökü; ek kök, saçak kök, yumru kök vb.

dağ elması, yer elması; çalı dikenini, deve dikenini; köpek üzümü, kuş üzümü; çakal armudu, dağ armudu; at kestanesi, kuzu kestanesi; can eriği, gövem eriği; kuzu mantarı, yer mantarı; su kamışı, şeker kamışı; dağ nanesi, taş nanesi; ayı gülü, Japon gülü; Antep fıstığı, çam fıstığı; sırık fasulyesi, soya fasulyesi; Amerikan bademi, taş bademi; Afrika menekşesi, deniz menekşesi; Japon sarmaşığı, kuzu sarmaşığı; Hint inciri, kavak inciri; armut kurusu, kayısı kurusu; kaya sarımsağı, köpek sarımsağı; şeker pancarı, yaban pancarı vb.

kuru fasulye, kuru incir, kuru soğan, kuru üzüm vb.

UYARI: Çiçek dışında anlamlar taşıyan *baklaçiçeği* (renk), *narçiçeği* (renk), *suçiçeği* (hastalık); ot dışında anlamlar taşıyan *ağızotu* (barut), *sıçanotu* (arsenik); ses düşmesine uğramış olan *çöreotu* ve yazımı gelenekleşmiş olan *semizotu*, *dereotu* bitişik yazılır.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

alçı taşı, bileği taşı, çakmak taşı, Hacıbektaş taşı, kireç taşı, lüle taşı, Oltu taşı, sünger taşı, yılan taşı; buzul taş, damla taş, dikili taş, kayağan taş, yaprak taş vb.

arap sabunu, el sabunu; kahve değirmeni, yel değirmeni; kahve dolabı, su dolabı; müzik odası, oturma odası; duvar saati, kol saati; duvar takvimi, masa takvimi; kriz masası, yemek masası; itfaiye aracı, kurtarma aracı; masa örtüsü, yatak örtüsü; el kitabı, okuma kitabı; Frenk gömleği, İngiliz anahtarı, İngiliz sicimi; alt geçit, tüp geçit, üst geçit; çekme demir, çekme kat, dolma kalem, dönme dolap, kesme kaya, toplu iğne, vurmali çalgılar, vurmali sazlar, yapma çiçek vb.

afyon ruhu, katran ruhu, lokman ruhu, nane ruhu, tuz ruhu vb.

ç. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler: *Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, keçi yolu; köprü yol vb.*

d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: *açık oturum, açık öğretim, ana dili, Ay tutulması, baş ağrısı (hastalık), baş belası, baş dönmesi, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, din birliği, güç birliği, iş birliği, iş bölümü, madde başı, ses uyumu, yer çekimi vb.*

e. Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: *anlam bilimi, dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi, halk bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, toprak bilimi, yer bilimi; dil bilgisi, halk bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi vb.*

f. Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: *göz yuvarı, hava yuvarı, ısı yuvarı, ışık yuvarı, renk yuvarı, yer yuvarı; hava küre, ışık küre, su küre, taş küre, yarı küre, yarım küre vb.*

g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler: *bohça böreği, talaş böreği; badem yağı, kuyruk yağı; arpa suyu, maden suyu; tulum peyniri, beyaz peynir; Adana kebabı, tas kebabı; İnegöl köftesi, İzmir köftesi; ezogelin çorbası, yoğurt çorbası; ırmık helvası, koz helva; acı badem kurabiyesi; Kemalpaşa tatlısı, yoğurt tatlısı; badem şekeri, kestane şekeri; balık yumurtası, lop yumurta vb.*

burgu makarna, yüksük makarna; kakaolu kek, üzümlü kek; çiğ köfte, içli köfte; dolma biber, sivri biber; esmer şeker, kesme şeker; süzme yoğurt; yarma şeftali; kuru yemiş vb.

ğ. Gök cisimleri: *Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı, hava taşı, meteor taşı vb.*

h. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: *patlak göz, süzgül göz; aşık kemiği, elmacık kemiği; serçe parmak, şehadet parmağı, yüzük parmağı; azı*

dişi, köpek dişi, süt dişi; kuyruk sokumu, safra kesesi; çatma kaş, takma diş, takma kirpik, takma kol; ekşi surat, kepçe surat; gaga burun (kimse), karga burun, kepçe kulak vb.

1. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler: *çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta, çakır pençe, demir yumruk, kuru kemik vb.*

i. Zamanla ilgili birleşik kelimeler: *bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu vb.*

3. *-r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en* sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır: *bakar kör, çalar saat, çıkar yol, döner sermaye, güler yüz, koşar adım, yazar kasa, yeter sayı; çıkmaz sokak, geçmez akçe, görünmez kaza, ölmez çiçek, tükenmez kalem; akan yıldız, doyuran buhar, uçan daire vb.*

4. *Renk* sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır: *bal rengi, duman rengi, gümüş rengi, portakal rengi, saman rengi; ateş kırmızısı, boncuk mavisi, çivit mavisi, gece mavisi, limon sarısı, safra yeşili, süt kırığı vb.*

5. Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır: *açık mavi, açık yeşil, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi, koyu yeşil vb.*

6. Yer adlarında kullanılan *batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak* kelimeleri ayrı yazılır: *Batı Trakya, Doğu Anadolu, Güney Kutbu, Kuzey Amerika, Güneydoğu Anadolu, Aşağı Ayrancı, Yukarı Ayrancı, Orta Anadolu, Orta Asya, Orta Doğu, İç Asya, İç Anadolu, Yakın Doğu, Uzak Doğu vb.*

7. Kişi adlarından oluşmuş *mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy* vb. yer ve kuruluş adlarında, sondaki unvanlar hariç şahıs adları ayrı yazılır: *Yunus Emre Mahallesi; Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Ziya Gökalp Bulvarı; Nene Hatun Caddesi; Fevzi Çakmak Sokağı, Cemal Nadir Sokağı; Koca Mustafapaşa; Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sütçü İmam Üniversitesi vb.*

8. *Dış, iç, sıra* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *ahlak dışı, çağ dışı, din dışı, kanun dışı, olağan dışı, yasa dışı; ceviz içi, hafta içi, yurt içi; akli sıra, ardı sıra, peşi sıra, yanı sıra vb.*

9. Somut olarak yer belirten *alt* ve *üst* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *deri altı, su altı, toprak altı, yer altı (yüzey); böbrek üstü bezi, tepe üstü (en yüksek nokta) vb.*

10. *Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift* sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *alt kurul, alt yazı; üst kat, üst küme; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art damak, art niyet; arka plan, arka teker; yan cümle, yan etki; karşı görüş, karşı oy; iç savaş, iç tüzük; dış borç, dış hat; orta kulak, orta oyunu; büyük dalga, büyük defter; küçük harf, küçük parmak; sağ açık, sağ bek; sol açık, sol bek; peşin fikir, peşin hüküm; bir gözeli, bir hücreli; iki anlamlı, iki eşeyli; tek eşli, tek hücreli; çok düzlemli, çok hücreli; çift ayaklılar, çift kanatlılar vb.*

Bağlaç Olan *ki*'nin Yazılışı

Bağlaç olan *ki* ayrı yazılır: *bilmem ki, demek ki, kaldı ki* vb.

Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin. (Atatürk)

Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer.

Birkaç örnekte *ki* bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: *belki, çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki*. Bu örneklerden *çünkü* sözünde ek aynı zamanda küçük ünlü uyumuna uymuştur.

Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan *ki* sözü de ayrı yazılır: *Ders bitti, zil çaldı mı ki? Seni öyle göreceğim geldi ki.*

Bulunma Durumu Eki *-da / -de / -ta / -te*'nin Yazılışı

Bulunma durumu eki getirildiği kelimeye bitişik yazılır: *devede* (deve-de) *kulak, yolda* (yol-da) *kalmak, ayakta* (ayak-ta) *durmak, işte* (iş-te) *çalışmak* vb.

Yurtta sulh, cihanda sulh. (Atatürk)

Büyük Ünlü Uyumu

Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (*a, ı, o, u*) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın, ince bir ünlü (*e, i, ö, ü*) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur: *adım, ayak, boyunduruk, burun, dalga, dudak, kırlangıç; beşik, bilezik, gelincik, gözlük, üzengi, vergi, yüzük* vb.

Büyük ünlü uyumuna aykırı olan Türkçe kelimeler de vardır: *anne, dahi, elma, hangi, hani, inanmak, kardeş, şişman* vb.

Alıntı kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz: *ahenk, badem, ceylan, çiroz, dükkân, fidan, gazete, hamsi, kestane, limon, model, nişasta, otomatik, pehlivan, selam, tiyatro, viraj, ziyaret* vb.

Bitişik yazılan birleşik kelimelerde büyük ünlü uyumu aranmaz: *açıkgöz, bilgisayar, çekyat, hanımeli* vb.

-gil, -ken, -leyin, -mtırak, -yor ekleri büyük ünlü uyumuna uymaz: *akşam-leyin, bakla-gil-ler, çalıştır-ken, ekşi-mtırak, yürü-yor* vb.

-daş (-taş) eki bazı kelimelerde büyük ünlü uyumuna uymaz: *din-daş, gönül-daş, meslek-taş, ülkü-daş* vb.

-ki aitlik eki büyük ünlü uyumuna uymaz: *akşamki, duvardaki, karşıki, onunki, yarınki, yoldaki* vb.

Büyük ünlü uyumuna girmeyen kelimelere gelen ekler, kalınlık incelik bakımından son hecenin ünlüsüne uyar: *adalet-li, anne-si, kardeş-lik, meslektaş-ımız, şişman-lık* vb.

Bazı alıntı kelimelerde ekler bu uyuma girmez: *idrak-i, meçhul-e, mentol-de, sembol-ler* vb.

Son ünlüleri kalın sıradan olmasına karşın son sesleri ince söylenen bazı alıntı kelimeler ince ünlülü ekler alır: *alkol / alkolü, hakikat / hakikati, helal / helalimiz, idrak / idrakimiz, kabul / kabulü, kontrol / kontrolü, protokol / protokole, saat / saate, sadakat / sadakati, santral / santraller* vb.

Alıntı Kelimelerin Yazılışı

Alıntı kelimelerin yazılışlarıyla ilgili bazı noktalar aşağıda gösterilmiştir:

1. Çift ünsüz harfle başlayan Batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konulmadan yazılır: *francala, gram, gramer, gramofon, grup, Hristiyan, kral, kredi, kritik, plan, pratik, problem, profesör, program, proje, propaganda, protein, prova, psikoloji, slogan, snop, spiker, spor, staj, stil, stüdyo, trafik, tren, triptik* vb.

Bu tür birkaç alıntıda, söz başında veya iki ünsüz arasında bir ünlü türemiştir. Bu ünlü söylenişte de yazılışta da gösterilir: *iskarpın, iskele, iskelet, istasyon, istatistik, kulüp* vb.

2. İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan Batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: *alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, kilogram, orkestra, paragraf, telgraf* vb.

3. İki ünsüzle biten Batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: *film, form, lüks, modern, natürmort, psikiyatr, seks, slayt, teyp* vb.

4. Batı kökenli alıntılarının içindeki ve sonundaki g ünsüzleri olduğu gibi korunur: *biyografi, diyagram, dogma, magma, monografi, paragraf, program; arkeolog, demagog, diyalog, filolog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, ürolog* vb.

Ancak *fotoğraf* ve *topoğraf* kelimelerinde g'ler, ğ'ye döner.

* * *

Aşağıdaki durumlarda Batı kökenli kelimeler özgün biçimleri ile yazılırlar:

1. Bilim, sanat ve uzmanlık dallarında kullanılan bazı terimler: *andante* (müzik), *cuprum* (kimya), *deseptyl* (eczacılık), *quercus*, *terminus technicus* (teknik terim) vb.

2. Latin yazı sistemini kullanan dillerden alınma deyim ve sözler: *Veni, vidi, vici* (Geldim, gördüm, yendim.); *conditio sine qua non* (Olmazsa olmaz.); *eppur si muove* (Dünya her şeye rağmen dönüyor.); *to be or not to be* (olmak veya olmamak); *l'art pour l'art* (Sanat sanat içindir.); *l'Etat c'est moi* (Devlet benim.); *traduttore traditore* (Çevirmen haindir.); *persona non grata* (istenmeyen kişi) vb.

Mesele falan değildi öyle,

To be or not to be kendisi için;

Bir akşam uyudu;

Uyanmayıverdi. (Orhan Veli Kanık)

Bağlaç Olan da / de'nin Yazılışı

Bağlaç olan *da / de* ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar: *Kızı da geldi gelini de. Durumu oğluna da bildirdi. Sen de mi kardeşim? Güç de olsa. Konuşur da konuşur.*

UYARI: Ayrı yazılan *da / de* hiçbir zaman *ta / te* biçiminde yazılmaz: *Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var (Gidip te gelmemek var, gelip te görmemek var değil)*

UYARI: *Ya* sözüyle birlikte kullanılan *da* ayrı yazılır: *ya da*

UYARI: *Da / de* bağlacını kendisinden önceki kelimedenden kesme ile ayırmak yanlıştır: *Ayşe de geldi (Ayşe'de geldi değil). Kitabın kapağına da dikkat et (Kitabın kapağına'da dikkat et değil).*

Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar. Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılırlar:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *birbiri (< biri biri), kaynana (< kayın ana), kaynata (< kayın ata), nasıl (< ne asıl), niçin (< ne için), pazartesi (< pazar ertesi), sütlaç (< sütlü aş) vb.*

2. Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler *etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak* yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır: *emretmek, menolunmak, cemetmek, kaybolmak; darbetmek, dercetmek, hamdetmek; affetmek, hissetmek, reddetmek vb.*

3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

a. Bitkiadları: *aslanağzı, civanperçemi, keçiboynuzu, kuşburnu, turnagagası, açıkcağız, akkuyruk(çay), alabaş, altınbaş(kavun), altıparmak(palamut), beşbıyık(muşmula), çobançantası, karnıkara(börülce), katırtırnağı, kuşyemi, şeytanarabası, yilanyastığı, akşamsefası, camgüzeli, çadıruşağı, ayşekadın(fasulye), hafızali(üzüm), havvaanaeli, meryemanaeldivenivb.*

b. Hayvanadları: *danaburnu(böcek), akbaş(kuş), alabacak(at), bağrıkkara(kuş), beşparmak(denizhayvanı), çakırkanat(ördek), kababurun(balık), kamçıkuyruk(koyun),*

kamışkulak(at), *karagöz*(balık), *karafatma*(böcek), *kızıllanat*(balık), *sarıkuyruk*(balık), *yeşilbaş*(ördek), *sazkayası*(balık), *sırtıkara*(balık), *şeytaniğnesi*, *yalıçapkını*(kuş), *bozbakkal*(kuş), *bozyürük*(yılan), *karadul*(örümcek) vb.

c. Hastalık adları: *itdirseği* (arpacık), *delibaş*, *karabaş*, *karabacak* vb.

ç. Alet ve eşya adları: *balıkgözü* (halka), *deveboynu* (boru), *domuztırnağı* (kanca), *horozayağı* (burgu), *kargaburnu* (alet), *kedigözü* (lamba), *leylekgagası* (alet), *sıç ankuyruğu* (törpü), *gagaburun* (gemi), *kancabaş* (kayık), *adayavrusu* (tekne) vb.

d. Biçim, tarz, tür, motif vb. adlar: *ayıbacağı* (yelkenbiçimi), *balıksırtı* (desen), *civankaşı* (nakış), *eşeksırtı* (çatıbiçimi), *kazkanadı* (oyun), *kırlangıçkuyruğu* (işaret), *koçboynuzu* (desen), *köpekkuyruğu* (yağlıgüreş), *sıçandışi* (dikiş), *balgümeci* (dikiş), *beşikörtüsü* (çatı biçimi), *turnageçidi* (fırtına) vb.

e. Yiyecek adları: *hanımgöbeği*(tatlı), *kadınbudu*(köfte), *kedidili*(bisküvi), *dilberdudağı*(tatlı), *tavukgöğsü*(tatlı), *vezirparmağı*(tatlı), *bülbülyuvası*(tatlı), *kuşlokumu*(kurabiye), *alinazik*(kebap) vb.

f. Oyun adları: *beştaş*, *dokuztaş*, *üçtaş* vb.

g. Gök cisimlerinin adları: *Altıkardeş* (yıldız kümesi), *Arikovanı* (yıldız kümesi), *Büyükayı* (yıldız kümesi), *Demirkazık* (yıldız), *Küçükayı* (yıldız kümesi), *Kervankıran* (yıldız), *Samanyolu* (yıldız kümesi), *Yedikardeş* (yıldız kümesi) vb.

ğ. Renk adları: *baklaçiçeği*, *balköpüğü*, *camgöbeği*, *devetüyü*, *fildişi*, *gülkurusu*, *kavuniçi*, *narçiçeği*, *ördekbaşı*, *ördekgagası*, *tavşanağzı*, *tavşankanı*, *turnagözü*, *vapurdumanı*, *vişneçürüğü*, *yavruağzı* vb.

h. Oğlu, kızı sözleri: *çapanoğlu*, *eloğlu*, *hinoğluhin*, *elkızı* vb.

4. -a, -e, -ı, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle *bilmek*, *vermek*, *kalmak*, *durmak*, *gelmek* ve *yazmak* fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır: *düşünebilmek*, *sevebilmek*; *alıvermek*, *gülüvermek*; *uyuyakalmak*; *gidedurmak*, *yazadurmak*; *çıkagelmek*, *süregelmek*; *düşeyazmak*, *öleyazmak* vb.

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: *albeni*, *ateşkes*, *çalçene*, *çalyaka*, *dönbaba*, *gelberi*, *incitmebeni*, *sallabaş*, *sallasırt*, *unutmabeni*; *batçık*, *çekyat*, *geçgeç*, *kaçgöç*, *kapkaç*, *örtbas*, *seçal*, *tutkal*, *veryansın*, *yapboz*, *yazboz* vb.

6. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: *alaybozan*, *cankurtaran*, *çöpçatan*, *dalgakıran*, *demirkapan*, *gökdelen*, *yelkesen*; *akımtoplar*, *altıpatlar*, *barışsever*, *basınçölçer*, *özezer*, *pürüzalır*; *baştanımaz*, *değerbilmez*, *etyemez*, *hacıyatmaz*, *kadirbilmez*, *karıncaezmez*, *kuşkonmaz*, *külyutmaz*, *tanrıtanımaz*, *varyemez*; *çokbilmiş*, *güngörmüş* vb.

7. İkinci kelimesi -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *albastı*, *ciğerdeldi*, *çıtıkırıldım*, *dalbastı*, *firdöndü*, *gecekondu*, *gündöndü*, *hünkârbeğendi*, *imambayıldı*, *karyağdı*, *külbastı*, *mirasyedi*, *papazkaçtı*, *serdengeçti*, *şıpsevdi*, *zıpçıktı* vb.

8. Her iki kelimesi de *-dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü)* belirli geçmiş zaman veya *-r / -ar / -er* geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçu, biçerbağlar, biçerdöver, göçerkonar, kazaratar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, yüzergezer* vb.

Aynı yapıda olan *çakaralmaz* kelimesi de bitişik yazılır.

9. Somut olarak yer bildirmeyen *alt, üst* ve *üzeri* sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı (gözetim), şuuraltı; akşamüstü, ayaküstü, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü; akşamüzeri, ayaküzeri* vb.

10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır: *Alper, Birol, Gülnihal, Gülseren, Şenol, Varol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk, Gökalp, Güntekin, İnönü, Karaosmanoğlu, Tanpınar, Yurdakul; Boynueğri Mehmet Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Yirmisekiz Çelebi Mehmet, Yedisekiz Hasan Paşa* vb.

11. İki veya daha çok kelimedenden oluşmuş il, ilçe, semt vb. yer adları bitişik yazılır: *Çanakkale, Gümüşhane; Acıpayam, Pınarbaşı, Şebinkarahisar; Beşiktaş, Kabataş* vb.

Şehir, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su, çay vb. kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır: *Akşehir, Eskişehir, Suşehri, Yenişehir; Atakent, Batıkent, Konutkent, Korukent; Çengelköy; Yenimahalle; Karadağ, Uludağ; Kocatepe, Tinaztepe; Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz; Acıgöl; Kızılırmak, Yeşilirmak; İncesu, Karasu, Sarısu; Akçay* vb.

12. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında, unvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır: *Abidinpaşa, Bayrampaşa, Davutpaşa, Gazi Osmanpaşa (mahalle); Ertuğrulgazi (ilçe), Kemalpaşa (ilçe); Mustafabey (cadde), Necatibey (cadde)* vb.

13. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır: *güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu*

14. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: *başağırlık, başbakan, başbayan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başyazar* vb.

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki *başı* sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları: *aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı* vb.

c. *Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine* vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler: *ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımeffendi, hacıağa, kadinnine, paşababa* vb.

ç. *Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbirini* belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

15. *Ev* kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, kahveevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi* vb.

16. *Hane, name, zade* kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *çayhane, derşhane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade, teyzezade* vb.

17. *-zede* ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır: *depremzede, afetzede, selzede, kazazede* vb.

18. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *âlemşümül, cihanşümül; darıdünya, ehlibeyit, ehvenişer, erkânıharp, gayrimenkul, gayrimeşru, Kuvayımilliye, Misakımillî, suikast; cürmümeşhut, hamdüsenâ, hercümerç, hüsnükuruntu, hüsnüniyet* vb.

19. Arapça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *aliyyülâlâ, ceffelkalem, darülaceze, darülfünun, daüssıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, hüvelbaki, şeyhülislam, tahtelbahir, tahteşşuur; aleykümselam, Allahualem, bismillah, fenafillah, fisebilillah, hafazanallah, inşallah, maşallah, velhasıl* vb.

20. Müzikte kullanılan makam adları bitişik yazılır: *acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi* vb.

UYARI: Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: *ağır aksak, yürük aksak, yürük semai* vb.

21. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi* vb.

22. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır: *akağaç, alacamenekşe, karadut, sarıçiçek; alabalık, beyazsinek, bozayı; aksu, akbasma, mavihastalık, maviküf* vb.

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

A. Cümle büyük harfle başlar: *Ak akçe kara gün içindir.*

Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir. (Atatürk)

Cümle içinde tırnak veya yay ayrıç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem vb.) konur:

Atatürk “Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!” diyor.

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz. (Nurullah Ataç)

UYARI: İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

Bir zamanlar -bu zamanlar çok da uzak değildir, bundan on, on iki yıl önce- Türk saltanatının maddi sınırları uçsuz bucaksız denilecek kadar genişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

Bu sefer de onları -her zamanki yerlerinde bulmak ihtimaliyle- farkında olmadan aramıştım. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:

Menfaat sandalyeye benzer: Başında taşırırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir. (Cenap Şahabettin)

UYARI: İki noktadan sonra cümle ve özel ad niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bunlar büyük harfle başlamaz:

Bu eskiliği siz de çok evde görmüşsünüzdür: duvarlarda çiviler, çivi yerleri, lekeler... (Memduh Şevket Esenal)

UYARI: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz: *2007 yılında Türk Dil Kurumunun 75. yılını kutladık.*

Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır: *“Banka, bütçe, devlet, fındık, kanepa, menekşe, şemsiye” gibi yüzlerce kelime, kökenleri yabancı olmakla birlikte artık dilimizin malı olmuştur.*

“Et-, ol-” fiilleri, dilimizde en sık kullanılan yardımcı fiillerdir.

B. Dizeler büyük harfle başlar:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi. (Muhibbi)

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. (Mehmet Akif Ersoy)

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik. (Yahya Kemal Beyatlı)

C. Özel adlar büyük harfle başlar:

1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar: *Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Kâzım Karabekir, Ahmet Haşim, Sait Faik Abasıyanık, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Wolfgang von Goethe, Vilhelm Thomsen vb.*

Takma adlar da büyük harfle başlar: *Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman), Demirtaş (Ziya Gökalp), Tarhan (Ömer Seyfettin), Aka Gündüz (Hüseyin Avni, Enis Avni), Kirpi (Refik Halit Karay), Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel), Server Bedi (Peyami Safa), İrfan Kudret (Cahit Sıtkı Tarancı), Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık) vb.*

2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen unvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar: *Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey, Dr. Alâaddin Yavaşca; Sayın Prof. Dr. Hasan Eren; Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Bay Ali Çiçekçi; Mareşal Fevzi Çakmak, Yüzbaşı Cengiz Topel; Mimar Sinan, Fatih Sultan Mehmet, Genç Osman, Deli Petro* vb.

Akrabalık adı olup lakap veya unvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar: *Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan, Nene Hatun; Gül Baba, Susuz Dede, Telli Baba* vb.

UYARI: Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar: *Tülay ablama gittim. Ayşe teyzemin keki çok güzel.*

3. Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya unvan sözleri büyük harfle başlar: *Uzak Doğu'dan gelen heyeti Vali dün kabul etti.*

4. Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar:

Sayın Bakan,

Sayın Başkan,

Sayın Rektör,

Sayın Vali,

Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar:

Sevgili Kardeşim,

Aziz Dostum,

Değerli Dinleyiciler,

5. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar: *Boncuk, Fındık, Minnoş, Pamuk* vb.

6. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar: *Alman, Arap, İngiliz, Japon, Rus, Türk; Kazak, Kırgız, Oğuz, Özbek, Tatar; Hacımusalı, Karakeçili* vb.

7. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar: *Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça, Arapça; Oğuzca, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Tatarca* vb.

8. Devlet adları büyük harfle başlar: *Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, Azerbaycan, Kırım Özerk Cumhuriyeti* vb.

9. Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar: *Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Musevilik, Musevi; Budizm, Budist; Hanefilik, Hanefi; Katoliklik, Katolik* vb.

10. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar: *Tanrı, Allah, İlah, Cebrail, Zeus, Osiris, Kibele* vb.

UYARI: “Tanrı, Allah, İlah” sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar: *Eski Yunan tanrıları. Müzik dünyasının ilahı.*

“Amerika’da kaçakçılığın allahları vardır.” (Tarık Buğra)

11. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar: *Merkür, Neptün, Satürn; Halley* vb.

UYARI: *Dünya, güneş, ay* kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar:

Biz dünyadan ayrı yaşarken dünya epey değişmiş. (Hüseyin Cahit Yalçın)

12. Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde *doğu* ve *batı* sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır: *Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi* vb.

UYARI: Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır: *Bursa’nın doğusu, Ankara’nın batısı* vb.

13. Yer adları (kita, bölge, il, ilçe, köy, semt vb.) büyük harfle başlar: *Afrika, Asya; Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu; İstanbul, Taşkent; Turgutlu, Ürgüp; Akçaköy, Çayırbağı; Bahçelievler, Kızılay, Sarıyer* vb.

14. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve *deniz, nehir, göl, dağ, boğaz* vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar: *Ağrı Dağı, Aral Gölü, Asya Yakası, Çanakkale Boğazı, Dicle Irmağı, Ege Denizi, Erciyes Dağı, Fırat Nehri, Süveyş Kanalı, Tuna Nehri, Van Gölü, Zigana Geçidi* vb.

UYARI: Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar: *Konya ili, Etimesgut ilçesi, Uzungöl beldesi, Taflan köyü* vb.

15. Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen *mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak* kelimeleri büyük harfle başlar: *Halit Rifat Paşa Mahallesi, Yunus Emre Mahallesi, Karaköy Meydanı, Zafer Meydanı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Ziya Gökalp Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Cemal Nadir Sokağı, İnkılap Sokağı* vb.

16. *Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt* vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar: *Dolmabahçe Sarayı, İshakpaşa Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Ankara Kalesi, Alanya Kalesi, Galata Köprüsü, Mostar Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Zafer Abidesi, Bilge Kağan Anıtı* vb.

17. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır: *Hisar’dan, Boğaz’dan, Köşk’e* vb.

18. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: *Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Devlet Malzeme Ofisi, Millî Kütüphane, Çocuk Esirgeme Kurumu, Atatürk Orman Çiftliği, Çankaya Lisesi; Anadolu Kulübü, Mavi Köşe Bakkaliesi; Türk Ocağı, Yeşilay Derneği, Muharip Gaziler Derneği, Emek*

İnşaat; Bakanlar Kurulu, Türk Dili Dergisi Yayın Danışma Kurulu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü vb.

19. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: *Medeni Kanun, Türk Bayrağı Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği vb.*

20. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl 1 Ekim’de toplanır. Bu yıl ise Meclis, yeni döneme erken başlayacak.

Türk Dil Kurumu çalışmalarını titizlikle sürdürüyor. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Kurumun 21 Mayıs 2009 tarihinde Kars’ta düzenlediği toplantıda kullanıma açıldı.

2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor.

Yazarlara ödenecek telif ücreti, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği’ne göre düzenlenmektedir. Yapılan işlem Yönetmelik’in 4’üncü maddesine aykırı düşmektedir.

21. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar: *Nutuk, Safahat, Kendi Gök Kubbemiz, Anadolu Notları, Sinekli Bakkal; Türk Dili, Türk Kültürü, Varlık; Resmî Gazete, Hürriyet, Milliyet, Türkiye, Yeni Asır; Kaplumbağa Terbiyecisi; Yorgun Herkül; Saraydan Kız Kaçırma, Onuncu Yıl Marşı vb.*

UYARI: Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz: *Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu vb.*

UYARI: Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında *ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de* sözleriyle *mi, mi, mu, mü* soru eki küçük harfle yazılır: *Mai ve Siyah, Suç ve Ceza, Leyla ile Mecnun, Turfanda mı, Turfa mı?, Diyorlar ki, Dünyaya İkinci Geliş yahut Sır İçinde Esrar, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Ben de Yazdım, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu vb.* Özel adın tamamı büyük yazıldığında *ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de* sözleriyle *mi, mi, mu, mü* soru eki de büyük harfle yazılır: *DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ vb.*

22. Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar: *Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Nevruz Bayramı, Miraç Kandili; Anneler Günü, Öğretmenler Günü, Dünya Tiyatro Günü, 14 Mart Tıp Bayramı, Hidirellez vb.*

23. Kurultay, bilgi şöleni, çalıştay, açık oturum vb. toplantıların adlarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılır: *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Kitle İletişim Araçlarında Türkçenin Kullanımı Bilgi Şöleni, Karamanlı Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı vb.*

24. Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar: *Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cilalı Taş Devri, İlk Çağ, Lale Devri, Cahiliye Dönemi, Buzul Dönemi, Millî Edebiyat Dönemi, Servetifünun Dönemi’nin, Tanzimat Dönemi’nde vb.*

25. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Asyalılık, Darvinci, Konyalı, Bursalı* vb.

UYARI: Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz: *acem* (Türk müziğinde bir perde), *hicaz* (Türk müziğinde bir makam), *nihavent* (Türk müziğinde bir makam), *amper* (elektrik akımında şiddet birimi), *jul* (fizikte iş birimi), *allahlık* (saf, zararsız kimse), *donkişotluk* (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışma) vb.

UYARI: Para birimleri büyük harfle başlamaz: *avro, dinar, dolar, lira, kuruş, lîre* vb.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

UYARI: Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz: *acemaşiran, acembuselik, bayati, hicazkâr, türkü, varsağı, bayatı* vb.

26. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar: *Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Frenk gömleği, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Japon gülü, Maraş dondurması, Van kedisi* vb.

Ç. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar: *29 Mayıs 1453 Salı günü, 29 Ekim 1923, 28 Aralık 1982’de göreve başladı. Lale Festivali 25 Haziran’da başlayacak.*

Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar: *Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar. Yürütme Kurulu toplantılarını perşembe günleri yaparız.*

D. Tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar: *Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, Şehirler Arası Telefon, 3. Kat, 4. Sınıf, 1. Blok* vb.

E. Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıktaki kelimelerin tamamı, alt başlıktaki kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.

F. Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar. Açıklayıcı yazı, cümle niteliğinde değilse sonuna nokta konmaz.

Deyimlerin Yazılışı

Deyimler ayrı yazılır: *akıntıya kürek çekmek, çam devirmek, çanak tutmak, gönünden geçirmek, göz atmak, kulak asmak, kulak vermek, çantada keklik, devede kulak, yağlı kuyruk, yüz görümlüğü* vb.

Düzeltilme İşareti

Düzeltilme işaretinin kullanılacağı yerler aşağıda gösterilmiştir:

1. Yazılışları bir, anlamları ve söylenişleri ayrı olan kelimeleri ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine konur: *adem* (yokluk), *âdem* (insan); *adet* (sayı), *âdet* (gelenek, alışkanlık); *alem* (bayrak), *âlem* (dünya, evren); *aşık* (eklem kemiği), *âşık* (vurgun, tutkun); *hal* (sebze, meyve vb. satılan yer), *hâl* (durum, vaziyet); *hala* (babanın kız kardeşi), *hâlâ* (henüz); *rahim* (esirgeme), *rahîm* (koruyan, acıyan); *şura* (şu yer), *şûra* (danışma kurulu) vb.

UYARI: *Katil* (<*katl* = öldürme) ve *kadir* (<*kadr* = değer) kelimeleriyle karışma olasılığı olduğu hâlde *katil* (*ka:til* = öldüren) ve *kadir* (*ka:dir* = güçlü) kelimelerinin düzeltme işareti konmadan yazılması yaygınlaşmıştır.

2. Arapça ve Farsçadan dilimize giren birtakım kelimelerle özel adlarda bulunan ince *g*, *k* ünsüzlerinden sonra gelen *a* ve *u* ünlüleri üzerine konur: *dergâh*, *gâvur*, *karargâh*, *tezgâh*, *yadigâr*, *Nigâr*; *dükkân*, *hikâye*, *kâfir*, *kâğıt*, *Hakkâri*, *Kâzım*; *gülgün*, *merzengüş*; *mahkûm*, *mezkûr*, *sükûn*, *sükût* vb. Kişi ve yer adlarında ince *l* ünsüzünden sonra gelen *a* ve *u* ünlüleri de düzeltme işareti ile yazılır: *Halûk*, *Lâle*, *Nalân*; *Balâ*, *Elâzığ*, *İslâhiye*, *Lâdik*, *Lâpseki*, *Selânik* vb.

3. Nispet ekinin, belirtme durumu ve iyelik ekiyle karışmasını önlemek için kullanılır: (*Türk*) *askeri* ve *askerî* (*okul*), (*İslam*) *dini* ve *dinî* (*bilgiler*), (*fizik*) *ilmi* ve *ilmî* (*tartışmalar*), (*Atatürk'ün*) *resmi* ve *resmî* (*kuruluşlar*) vb.

Nispet eki alan kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır: *millileştirmek*, *millilik*, *resmileştirmek*, *resmilik* vb.

Fil Çekimi ile İlgili Yazılışlar

-*a* / -*e*, -*acak* / -*ecek*, -*ayım* / -*eyim*, -*alım* / -*elim*, -*an* / -*en* vb. eklerden önce gelen ünlü veya ekin geniş ünlüsü söyleyişe bakılmaksızın *a* / *e* ile yazılır: *başlaya*, *gelmeye*; *başlayacağım*, *gelmeyeceksin*; *başlayayım*, *geleyim*; *başlayalım*, *gelmeyelim*; *başlayan*, *gelmeyen* vb.

İkilemelerin Yazılışı

İkilemeler ayrı yazılır: *adım adım*, *ağır ağır*, *akın akın*, *allak bullak*, *aval aval* (bakmak), *çeşit çeşit*, *derin derin*, *gide gide*, *güzel güzel*, *karış karış*, *kös kös* (dinlemek), *kucak kucak*, *şıpır şıpır*, *tak tak* (vurmak), *takım takım*, *tıkır tıkır*, *yavaş yavaş*, *kırk elli* (yıl), *üç beş* (kişi), *yüz yüz elli* (yıllık) vb.

bata çıka, *çoluk çocuk*, *düşe kalka*, *eciş bücüş*, *eğri büğrü*, *enine boyuna*, *eski püskü*, *ev bark*, *konu komşu*, *pılı pırtı*, *salkım saçak*, *sere serpe*, *soy sop*, *süklüm püklüm*, *yana yakıla*, *yarım yamalak* vb.

m ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır: *at mat*, *çocuk mocuk*, *dolap molap*, *kapı mapı*, *kitap mitap* vb.

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır: *baş başa*, *diz dize*, *el ele*, *göz göze*, *iç içe*, *omuz omuza*, *yan yana*; *baştan başa*, *daldan dala*, *elden ele*, *günden güne*, *içten içe*, *yıldan yıla*; *baş baş*, *bire bir* (ölçü), *dişe diş*, *göze göz*, *teke tek*; *ardı ardına*, *boşu boşuna*, *günü gününe*, *peşi peşine*, *ucu ucuna* vb.

Kısaltmalar

Kısaltma; bir kelimenin, terimin veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: *TBMM* (Türkiye Büyük Millet Meclisi), *TDK* (Türk Dil Kurumu), *ABD* (Amerika Birleşik Devletleri); *KB* (Kutadgu Bilig); *TD* (Türk Dili), *TK* (Türk Kültürü), *TDED* (TürkDili ve Edebiyatı Dergisi); *B* (batı), *D* (doğu), *G* (güney), *K* (kuzey); *GB* (güneybatı), *GD* (güneydoğu), *KB* (kuzeybatı), *KD* (kuzeydoğu) vb.

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür: *BOTAŞ* (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), *İLESAM* (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), *TÖMER* (Türkçe Öğretim Merkezi) vb.

Gelenekleşmiş olan *T.C.* (Türkiye Cumhuriyeti) ve *T.* (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır: *m* (metre), *mm* (milimetre), *cm* (santimetre), *km* (kilometre), *g* (gram), *kg* (kilogram), *l* (litre), *hl* (hektolitre), *mg* (miligram), *m²* (metrekare), *cm²* (santimetrekare) vb.

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur: *Alm.* (Almanca), *İng.* (İngilizce), *Kocatepe Mah.* (Kocatepe Mahallesi), *Güniz Sok.* (Güniz Sokağı), *Prof.* (Profesör), *Dr.* (Doktor), *Av.* (Avukat), *Alb.* (Albay), *Gen.* (General); *sf.* (sıfat), *haz.* (hazırlayan), *çev.* (çeviren), *ed.* (edebiyat), *fiz.* (fizik), *kim.* (kimya) vb.

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır: *cm* 'yi, *kg* 'dan, *mm* 'den, *kr.un.* Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: *BDT* 'ye, *TDK* 'den, *THY* 'de, *TRT* 'den, *TL* 'nin vb. Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır: *ASELSAN* 'da, *BOTAŞ* 'ın, *NATO* 'dan, *UNESCO* 'ya vb.

UYARI: Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir: *No.lu*, *No.suz*

Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin veya üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır: *vb.leri*, *Alm.dan*, *İng.yi*; *cm³e* (santimetreküpe), *m²ye* (metrekareye), *6⁴ten* (altı üssü dörtten) vb.

Sert ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta sert ses yumuşatılmaz: *AGİK* 'in (AGİĞ'in değil), *CMUK* 'un (CMUĞ'un değil), *RTÜK* 'e (RTÜĞ'e değil), *TÜBİTAK* 'ın (TÜBİTAĞ'ın değil) vb.

Ancak *birlik* kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte *k* 'nin yumuşatılması normaldir: *ÇUKOBİRLİK* 'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), *FİSKOBİRLİK* 'in (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN) vb.

Kesme İşareti (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: *Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız, Kırgız'im, Karakeçili'nin, Osmanlı Devleti'ndeki, Cebrail'den, Çanakkale Boğazı'nın, Samanyolu'nda, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Resmî Gazete'de, Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'ni, Eski Çağ'ın, Yükselme Dönemi'nin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na vb.*

“Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.” (Burhan Felek)

1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan vb.

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır: Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) vb.

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır: Avrupa Birliği'ne üye ülkeler...

UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovasının bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman vb.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.*

UYARI: *Başbakanlık, Rektörlük vb.* sözler, ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde *Başbakanlığa, Rektörlüğe vb.* biçimlerde yazılır.

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün vb.*

UYARI: Sonunda *p, ç, t, k* ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde

kesme işaretine rağmen *Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: *Nihat Bey’e, Ayşe Hanım’dan, Mahmut Efendi’ye, Enver Paşa’ya; Türk Dil Kurumu Başkanı’na* vb.
3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: *TBMM’nin, TDK’nin, BM’de, ABD’de, TV’ye* vb.
4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: *1985’te, 8’inci madde, 2’nci kat; 7,65’lik, 9,65’lik, 657’yle* vb.
5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: *Başvurular 17 Aralık’a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu’nun veri tabanının genel ağda hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi’nin TDK için önemi büyüktür.*
6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m’ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n’eyleyim (Karacaoğlan)

“Şems’in gözlerine bir şüphe çörekledi: “Dostum ne’n var? Her şey yolunda mı?” (Elif Şafak)

Güzelliğin on par’etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: *a’dan z’ye kadar, Türkçede -lık’la yapılmış sözler.*

Ek Fiilin Yazılışı

1. Ek fiilin çekimli biçimleri (*idi, imiş, ise*) ayrı yazılabildiği gibi bitişik olarak da yazılabilir.
2. Ünsüzle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında *i* ünlüsü düşer, ayrıca büyük ünlü uyumuna uyar: *yorgun-du (yorgun idi), güzel-miş (güzel imiş), gelir-se (gelir ise)* vb.
3. Ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya *y* ünsüzü girer ve başındaki *i* ünlüsü düşer, ayrıca büyük ünlü uyumuna uyar: *sonuncu-y-du (sonuncu idi), yabancı-y-mış (yabancı imiş), ne-y-se (ne ise)* vb.

4. Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimi olan *iken* ayrı yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir.
5. Eklenerek yazıldığında baştaki *i* düşer. Eklendiği kelimenin ünlüleri kalın olsa da -*ken* zarf-fiil ekinin ünlüsü ince kalır: *başlayacak-ken* (*başlayacak iken*), *çalışıyor-ken* (*çalışıyor iken*), *durgun-ken* (*durgun iken*), *okur-ken* (*okur iken*), *olgun-ken* (*olgun iken*), *uyur-ken* (*uyur iken*), *yazar-ken* (*yazar iken*); *geliyor-ken* (*geliyor iken*), *gülmüş-ken* (*gülmüş iken*), *öğretmen-ken* (*öğretmen iken*) vb.
6. *iken*, ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya *y* ünsüzü girer ve başındaki *i* ünlüsü düşer: *evde-y-ken* (*evde iken*), *okulda-y-ken* (*okulda iken*), *okumakta-y-ken* (*okumakta iken*), *yolda-y-ken* (*yolda iken*) vb.

Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi

Türkçede kelime içinde iki ünlü arasındaki ünsüz, kendinden sonraki ünlüyle hece kurar: *a-ra-ba*, *bi-çi-mi-ne*, *in-sa-nın*, *ka-ra-ca* vb.

Kelime içinde yan yana gelen iki ünsüzden ilki kendinden önceki ünlüyle, ikincisi kendinden sonraki ünlüyle hece kurar: *al-di*, *bir-lik*, *sev-mek* vb.

Kelime içinde yan yana gelen üç ünsüz harften ilk ikisi kendinden önceki ünlüyle, üçüncüsü kendinden sonraki ünlüyle hece kurar: *alt-lık*, *Türk-çe*, *kork-mak* vb.

Batı kökenli kelimeler, Türkçenin hece yapısına göre hecelere ayrılır: *band-rol*, *kont-rol*, *port-re*, *prog-ram*, *sant-ral*, *sürp-riz*, *tund-ra*, *volf-ram* vb.

Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir fakat heceler bölünemez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna ***kısa çizgi*** (-) konur.

Burasını ilk defa görüyormuş gibi duvarlara, perdelere, möblelere, eş-

yalara bakıyor, hayret ediyordu. Bütün bu muhitte Türk hayatına, Türk ruhu-

na ait bir gölge, bir çizgi bile yoktu. Birden Bursa'daki çocukluğunun geçti-

ği babaevini hatırladı; sofada rahat ve beyaz örtülü divanlar vardı. (Ömer Seyfettin)

İlk heceden sonraki heceler ünsüzle başlar. Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur: *ba-şöğ-ret-men*, *il-ko-kul*, *Ka-ra-os-ma-noğ-lu* vb.

Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

..... u-

çurtma değil,

.....uçurt-

ma;

..... müdafa-
a değil,

..... müda-
faa;

Kesme işareti satır sonuna geldiğinde yalnız kesme işareti kullanılır; ayrıca çizgi kullanılmaz.

..... Edirne'
nin...

..... Ankara'
dan...

..... 1996'
da...

İle'nin Yazılışı

ile, ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir.

ile, ünsüzle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında *i* ünlüsü düşer ve büyük ünlü uyumuna uyar: *bulut-la* (*bulut ile*), *çiçek-le* (*çiçek ile*), *kuş-la* (*kuş ile*) vb.

ile, ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya *y* ünsüzü girer ve başındaki *i* ünlüsü düşer: *arkadaşı-y-la* (*arkadaşı ile*), *çevre-y-le* (*çevre ile*), *sürü-y-le* (*sürü ile*), *yapı-y-la* (*yapı ile*) vb.

Küçük Ünlü Uyumu

Bir kelimedede düz ünlüden sonra düz (*a, e, ı, i*), yuvarlak ünlüden sonra yuvarlak dar (*u, ü*) veya düz geniş (*a, e*) ünlüler bulunur: *anlaşmalı, bilek, çilek, ısırma, ılıklaşma, kayıkçı, seslenmek, yeşil; boyunduruk, börekçi, çocuk, güreşmek, ocakçı, odun, özlemek, sürmek, vurma, yoklamak, yorgunluk, yumurta, yüreksiz* vb.

Küçük ünlü uyumuna aykırı Türkçe kelimeler de vardır: *avuç, avurt, çamur, kabuk, kavuk, kavun, kavurmak, kavuşmak, savurmak, yağmur* vb.

Küçük ünlü uyumu, alıntı kelimelerde aranmaz: *aktör, alkol, bandrol, daktilo, kabul, doktor, muzır, mühim, mümin, müzik, profesör, radyo, vakur* vb.

Küçük ünlü uyumuna aykırı bazı kelimelere getirilen ekler, kelimenin son ünlüsüne uyar: *kavun-u, konsolos-luk, muzır-lık, müzik-çi, yağmur-luk* vb.

Bazı alıntı kelimelerde ekler bu uyuma girmez: *alkol-lü, kabul-ü, bandrol-lü, saat-lik* vb.

-ki aitlik eki yalnızca birkaç örnekte küçük ünlü uyumuna uyar: *bugünkü, dünkü, öbürkü* vb.

Büyük ve küçük ünlü uyumuyla ilgili yukarıdaki kurallar aşağıdaki çizelgede de gösterilmiş ve örneklendirilmiştir:

a → a, ı (<i>takar, alır</i>)	o → u, a (<i>omuz, oya</i>)
e → e, i (<i>geçer, gelir</i>)	ö → ü, e (<i>ölçü, ördek</i>)
ı → ı, a (<i>kılıç, kısa</i>)	u → u, a (<i>uzun, ufak</i>)
i → i, e (<i>ilik, ince</i>)	ü → ü, e (<i>ütü, ürkek</i>)

Mastarlara Gelen Eklerin Yazılışı

-ma / -me ile biten mastarlardan sonra -a / -e, -ı / -i eklerinden biri geldiğinde araya y koruyucu ünsüzü girer: *çalışma-y-a, darılma-y-ı, kalaylama-y-a, okuma-y-a; görme-y-i, gülme-y-i, sevme-y-e, silme-y-i* vb.

Sayıların Yazılışı

1. Sayılar harflerle de yazılabilir: *bin yıldan beri, on dört gün, haftanın beşinci günü, üç ayda bir, yüz soru, iki hafta sonra, üçüncü sınıf* vb.

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır: *17.30'da, 11.00'de, 1.500.000 lira, 25 kilogram, 150 kilometre, 15 metre kumaş, 1.250.000 kişi* vb.

Saatler ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir: *saat dokuzu beş geçe, saat yediye çeyrek kala, saat sekizi on dakika üç saniye geçe, mesela saat onda* vb.

Dört veya daha çok basamaklı sayıların kolay okunabilmesi amacıyla içinde geçen *bin, milyon, milyar* ve *trilyon* sözcükleri harfle yazılabilir: *1 milyar 500 milyon kişi, 3 bin 255 kalem, 8 trilyon 412 milyar* vb.

2. Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır: *iki yüz, üç yüz altmış beş, bin iki yüz elli bir* vb.

3. Para ile ilgili işlemlerle senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır: 650,35 (*altıyüzelliTL, otuzbeşkr.*)

4. Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz: %25, ‰50 vb.

5. Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır: *altmışaltı, ellibir, yirmibir* vb.

6. Romen rakamları tarihî olaylarda, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında, maddelerin sıralandırılmasında kullanılır: *II. Dünya Savaşı; XX. yüzyıl; III. Selim, XIV. Louis, II. Wilhelm, V. Karl, VIII. Edward; 1.XI.1928; I. Cilt; I) ... II) ...* vb.

7. Dört veya daha çok basamaklı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta konur: 4.567, 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500 vb.

8. Sayılarda kesirler virgülle ayrılır: 15,2 (15 tam, onda 2); 5,26 (5 tam, yüzde 26) vb.

9. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır: 15., 56., XX.; 15'inci, 56'ncı, XX'nci vb.

UYARI: Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz: 8. 'inci değil 8'inci, 2. 'nci değil 2'nci vb.

10. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir: 2'şer değil *ikişer*, 9'ar değil *dokuzar*, 100'er değil *yüzer* vb.

11. Bayağı kesirlere getirilecek ekler alttaki sayı esas alınarak yazılır: 4/8'i (*dört bölü sekizi*), 1/2'si (*bir bölü ikisi*) vb.

12. Bir zorunluluk olmadıkça cümle rakamla başlamaz.

Simgeler

1.Elementlerin simgeleri, uluslararası biçimleriyle kullanılır: C (karbon), Ca (kalsiyum), Fe (demir) vb.

2. Ekler elementlerin simgelerine değil adlarına getirilir: Au'ya değil *altına*, Fe'ye değil *demire* vb.

Uzun Ünlü

Kökene Türkçe olan kelimelerde bugün uzun ünlü yoktur. Uzun ünlü, Arapça ve Farsçadan Türkçeye giren kelimelerde görülür: *adalet (ada:let)*, *beraber (bera:ber)*, *ifade (ifa:de)*, *kaide (ka:ide)*, *numune (numu:ne)*, *sade (sa:de)*, *şair (şa:ir)* vb. Ancak bu uzun ünlüler yazıda herhangi bir işaretle gösterilmez.

Noktalama İşaretleri (Açıklamalar)

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır.

Noktalama işaretlerinden nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak, ayraç ve kesme işaretleri ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

Nokta (.)

1. Cümlenin sonuna konur: *Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.*

Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu. (Reşat Nuri Güntekin)

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur: *Alb.* (albay), *Dr.* (doktor), *Yrd. Doç.* (yardımcı doçent), *Prof.* (profesör), *Cad.* (cadde), *Sok.* (sokak), *s.* (sayfa), *sf.* (sıfat), *vb.* (ve başkası, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi), *Alm.* (Almanca), *Ar.* (Arapça), *İng.* (İngilizce) vb.

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur: *3.* (üçüncü), *15.* (on beşinci); *II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent* vb.

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur: *3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında* vb.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I.	1.	A.	a.
II.	2.	B.	b.

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *29.5.1453, 29.X.1923* vb.

UYARI: Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz: *29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923* vb.

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.*

Tören 17.30'da, hükûmet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır. (Tarık Buğra)

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: 1.000, 326.197, 49.750.812 vb.

10. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: $4.5=20$, $12.6=72$ vb.

Virgöl (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum. (Halide Edip Adıvar)

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Dillenmiş ağızlarında tutuk dilli gönüller (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk. (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Köyde kim çaresiz kalırsa, kimin işi bozulursa İstanbul yolunu tutar. (Ömer Seyfettin)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

4. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur:

Zemin bu kadar koyu bir kırmızıya dönüşünce, bir an için de olsa, belirginliğini yitiriverdi sivilceleri. (Elif Şafak)

Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım. (Atatürk)

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamış olsam! (Ahmet Haşim)

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur:

Adana'ya yarın gideceğim, dedi.

Aç karnına sigara içmekle hiç de iyi etmiyorsun, dedi. (Necati Cumalı)

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur:

– Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

8. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,

– *Bu anahtar köşkü de açar, dedi. (Ömer Seyfettin)*

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren *hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette* gibi kelimelerden sonra konur: *Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.*

Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor. (Yahya Kemal Beyatlı)

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil)

Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi. (Reşat Nuri Güntekin)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)

Sayın Başkan,

Sevgili Kardeşim,

Değerli Arkadaşım,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır: *38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)*

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur:

Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

UYARI: Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz:

Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu. (Halide Edip Adıvar)

Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi. (Yaşar Kemal)

Meydanlığa varmadan bir iki defa İsmail kendisini gördü mü diye kahveye baktı. (Necati Cumalı)

14. Özne olarak kullanıldıklarında *bu, şu, o* zamirlerinden sonra konur:

Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

O, eski defterleri çoktan kapatmış, Osmanlıya kucağını açmıştı. (Tarık Buğra)

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfki ATAY, *Tuna Kıyıları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur:

ERGİN, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı*, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde *ve, veya, yahut, ya ... ya* bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşekkürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı. (Peyami Safa)

Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül

Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

Bu kurallar bugün de yarın da geçerli olacaktır.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan *da / de* bağlacından sonra virgül konmaz:

İmlamız lisanımız düzeline, lisanımız da kafamız düzeline düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Metin içinde *-ınca / -ince* anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan *mi / mi* ekinden sonra virgül konmaz:

Ben aç yattım mi kötü kötü rüyalar görürüm nedense. (Orhan Kemal)

Öyle zekiler vardır, konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın. (Attila İlhan)

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz:

Tenha köşelerde ağız ağıza konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı. (Reşat Nuri Güntekin)

Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlatıver millete. (Tarık Buğra)

Noktalı Virgül (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur: *Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.*

Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; Ankara, Londra, Bakü.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: *Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağışlamak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.*

At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü)

3. İki den fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenin sonra noktalı virgül konabilir:

Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyatlı)

İki Nokta (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur:

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. (Atatürk)

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim. (Fali Rıfkı Atay)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır: *a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.*

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!

Üstten gök çökmedikçe,

alttan yer delinmedikçe

ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro: Göğe erer başımız

başınla senin!

*Bilge Kağan: Ulusum birleşip yücelsin diye
gece uyumadım, gündüz oturmadım.
Türklerim Bilge Kağan der bana.
Ben her şeyi onlar için bildim.
Nöbeteyim! (A. Turan Oflazoğlu)*

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

– Yulaf, pancar, zerzevat, tütün... (Falih Rıfkı Atay)

6. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: $56:8=7$, $100:2=50$ vb.

Üç Nokta (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüyor da bu yanı... (Tarık Buğra)

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: *Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.*

Arabacı B... 'a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)

4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz. O noktainazar şudur: Türk milletini, medeni cihanda layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek... (Atatürk)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— *Koca Ali... Koca Ali, be!..* (Ömer Seyfettin)

UYARI: Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir:

Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan. (Tarık Buğra)

Nasıl da akşam oldu?.. Nasıl da yavrucaklar sustu?.. Nasıl da serçecikler yuvalarına sığındı?.. (Necip Fazıl Kısakürek)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

— *Yabancı yok!*

— *Kimsin?*

— *Ali...*

— *Hangi Ali?*

— ...

— *Sen misin, Ali usta?*

— *Benim!..*

— *Ne arıyorsun bu vakit buralarda?*

— *Hiç...*

— *Nasıl hiç? Suyu çekicini mi düşürdün yoksa!..*

— *!..* (Ömer Seyfettin)

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

Soru İşareti (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Atatürk bana sordu:

— *Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz?* (Falih Rıfık Atay)

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— Adınız?

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: *Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.*

1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

Ankara'dan Antalya'ya arabayla üç saatte (?) gitmiş.

UYARI: *mi / mi* ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümlecisi olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz: *Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.*

Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı. (Haldun Taner)

UYARI: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

Üsküdar'dan mı, Hisar'dan mı, Kavaklardan mı? (Yahya Kemal Beyatlı)

Ünlem İşareti (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur: *Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah!*

Ne mutlu Türk'üm diyene! (Atatürk)

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. (Atatürk)

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle! (Yahya Kemal Beyatlı)

Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak bir devrin battığı yerdir. (Necmettin Halil Onan)

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay araç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitirirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bil-

mem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepeler-

lerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvayda-

ki adam bir tanıdık mı idi acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?

Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte pek başıboşlar mı oturur? (Sait Faik Abasıyanık)

2. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu. (Ömer Seyfettin)

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır: *al-ış, durak, gör-gü-süz-lük* vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: *al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır-* vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur: *-ak, -den, -ış, -lık; -ımsa-; -la-; -tır-* vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır: *a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-lık* vb.

7. *Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e* anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır: *Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-Fransızca Sözlük* vb.

UYARI: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz: *On on beş yıl. Üç beş kişi geldi.*

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: *50-20=30*

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır: *-2 °C*

Uzun Çizgi (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna *konuşma çizgisi* de denir.

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— *Eski şehri gezdin mi?*

— *Rothschild'in evine gittin mi?*

— *Goethe'nin evini gezdin mi?* (Ahmet Haşim)

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal)

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?" (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Eğik Çizgi (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur: *Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak.* (Mehmet Akif Ersoy)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur: *Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA*

Ülke adı yazılacağında ise:

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere / Ankara

TÜRKİYE

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur: *18/11/1969, 15/IX/1994 vb.*

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: *-a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.*

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: *70/2=35*

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır: g/sn (gram/saniye)

Ters Eğik Çizgi (\ )

Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır: C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

Tırnak İşareti (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır: *Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün “Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” sözü yazılıdır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” vecizesi yer almaktadır. Ulu önderin “Ne mutlu Türk'üm diyene!” sözü her Türk'ü duygulandırır.*

Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.”

UYARI: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

“İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!” diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır: *Yeni bir “barış taarruzu” başladı.*

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır:

Bugün öğrenciler “Kendi Gök Kubbemiz” adlı şiiri incelediler.

“Yazım Kuralları” bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve dergi adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın eğik yazıyla dizilerek de gösterilebilir:

Höyük sözü Anadolu'da *tepe* olarak geçer.

Cahit Sıtkı'nın *Şairin Ölümü* şiirini Yahya Kemal çok sevmiştir. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

UYARI: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz: *Elif Şafak'ın “Bit Palas”ını okudunuz mu?*

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

Tek Tırnak İşareti (‘ ’)

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni “Şiirler içinde ‘Han Duvarları’ gibisi var mı?” dedi ve Faruk Nafiz’in bu güzel şiirini okumaya başladı.

“Atatürk henüz ‘Gazi Mustafa Kemal Paşa’ idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi.” (Falih Rifki Atay)

Denden İşareti (“

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. Etken fiil

b. Edilgen “

c. Dönüştü “

ç. İşteş “

Yay Ayraç ( )

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz. (Nurullah Ataç)

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır:

Yunus Emre’nin (1240?-1320)...

İmek fülünün (ek fiil) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam’a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın... (Reşat Nuri Güntekin)

4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır:

Cihanın tarihi, vatani uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

Eşin var, aşyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Mehmet Akif Ersoy)

Bir isim kökü, gerektiğinde çeşitli eklerle fiil kökü durumuna getirilebilir (Zülfikar 1991: 45).

5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: *Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.*

7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır: *1496 (?) yılında doğan Fuzuli...*

8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

I) 1) A) a)

II) 2) B) b)

Köşeli Ayraç ([ ])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır: *Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.*

2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır: *“Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığı]ni söyledikten sonra...”* (Hilmi Yavuz)

3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır: *Reşat Nuri [Güntekin], Çalığışu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]*

Kesme İşareti (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır: *Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız, Kırgız'ım, Karakeçili'nin, Osmanlı Devleti'ndeki, Cebrail'den, Çanakkale Boğazı'nın, Samanyolu'nda, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Resmî Gazete'de, Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'ni, Eski Çağ'ın, Yükselme Dönemi'nin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na vb.*

“Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.” (Burhan Felek)

1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: *Hisar'dan, Boğaz'dan vb.*

Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: *Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre...* vb.

Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır: *Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu)* vb.

Ek getirildiğinde Avrupa Birliği kesme işareti ile kullanılır: *Avrupa Birliği'ne üye ülkeler...*

UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz: *Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovamızın bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman* vb.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığının; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden* vb.

UYARI: *Başbakanlık, Rektörlük* vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde *Başbakanlığa, Rektörlüğe* vb. biçimlerde yazılır.

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün* vb.

UYARI: Sonunda *p, ç, t, k* ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen *Ahmedi, Halidi, Şahabı; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: *Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya; Türk Dil Kurumu Başkanı'na* vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: *TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye* vb.

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: *1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik, 657'yle* vb.

5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur: *Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu'nun veri tabanının genel ağda hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi'nin TDK için önemi büyüktür.*

6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m'ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n'eyleyim (Karacaoğlan)

Şems'in gözlerine bir şüphe çörekledi: "Dostum ne'n var? Her şey yolunda mı?" (Elif Şafak)

Güzelliğin on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: *a'dan z'ye kadar, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.*

Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı

Sıfat veya zarf görevindeki pekiştirmeli sözler bitişik yazılır: *apaçık, apak, büsbütün, çepeçevre, çırılçıplak, dümdüz, düpedüz, gömgök, güpegündüz, kapkara, kupkuru, masmavi, mosmor, paramparça, sapasağlam, sapsarı, sırsıklam, sırsıklam, sipsivri, yemyeşil* vb.

Soru Eki mi / mi / mu / mü'nün Yazılışı

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar: *Kaldı mı? Sen de mi geldin? Olur mu? İnsanlık öldü mü?*

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır: *Verecek misin? Okuyor muyuz? Çocuk muyum? Gelecek miydi? Güler misin, ağlar mısın?*

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır: *Güzel mi güzel! Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.*

UYARI: Birleşik fiillerde *mi* soru eki iki kelimenin arasına da gelebilir: *Vaz mı geçtin?*

Ünlü Daralması

Türkçede *a, e* ünlüleri ile biten fiillerin şimdiki zaman çekiminde, söyleyişte de yazımda da *a* ünlüsü *ı, u*; *e* ünlüsü *i, ü* olur: *başlıyor (<başla-yor), oynuyor (<oyna-yor), doymuyor (<doyma-yor), izliyor (<izle-yor), diyor (<de-yor), gelmiyor (<gelme-yor), gözlüyor (<gözle-yor)* vb.

Birden çok heceli ve *a, e* ünlüleri ile biten fiiller, ünlüyle başlayan ek aldıklarında bu fiillerdeki *a, e* ünlülerinde söyleyişte yaygın bir daralma (*ı* ve *i*'ye dönme) eğilimi görülür. Ancak söyleyişteki *ı, i* ünlüleri yazıya geçirilmez: *başlayan, yaşayacak, atlayarak, saklayalı, atmayalım; gelmeyen, izlemeyecek, gitmeyerek, gizleyeli, besleyelim* vb.

Buna karşılık tek heceli olan *demek* ve *yemek* fiillerinde, söyleyişteki *i* ünlüsü yazıya da geçirilir: *diyen, diyerek, diyecek, diyelim, diye; yiyen, yiyerek, yiyecek, yiyelim, yiye, yiyince, yiyip* vb. Ancak *deyince, deyip* sözlerindeki *e* yazılıştta korunur.

Ünlü Düşmesi

1. İki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüler düşer: *ağız / ağzı, alın / alını, bağır / bağırım, beniz / benzi, beyin / beynimiz, boyun / boynu, böğür / böğürüm, burun / burnu, geniz / genzi, göğüs / göğsün, gönül / gönlünüz, karın / karnı, oğul / oğlu; çevir- / çevril-, devir- / devril-* vb.

2. Ünlüyle başlayan ek aldıklarında vurgusuz orta hecesindeki dar ünlüsü düşen kelimelerle oluşturulan ikilemelerde ikinci kelimenin dar ünlüsü düşmez: *ağız ağıza, burun buruna, koyun koyuna (yatmak), omuz omuza, devirden devire, nesilden nesile, oğuldan oğula, şehirden şehire* vb.

3. *İçeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı* gibi sözler ek aldıklarında sonlarında bulunan ünlüler düşmez: *içerde değil içeride, dışardan değil dışarıdan, ilerde değil ileride, şurda değil şurada, burda değil burada, orda değil orada, yukarda değil yukarıda, aşağıda değil aşağıda* vb.

Ünsüz Uyumu

Dilimizde sert ünsüzle biten kelimeler sert ünsüzle başlayan ekler alır: *aç-tı, aş-çı, bak-tım, bas-kı, çiçek-ten, düş-kün, geç-tim, ipek-çi, seç-kin, seç-ti, süt-çü* vb. Yumuşak ünsüzle biten kelimeler ise yumuşak ünsüzle başlayan ekler alır: *al-dı, an-dı, bil-gi, del-gi, göz-cü, ver-di, yol-da* vb.

Yabancı Özel Adların Yazılışı

Latin Harflerini Kullanan Dillerdeki Özel Adlar

1. Latin harflerini kullanan dillerdeki özel adlar özgün biçimleriyle yazılır: *Beethoven, Byron, Cervantes, Chopin, Eminescu, Grimm, Horatius, Molière, Puccini, Rousseau, Shakespeare; Bologna, Buenos Aires, Iorga, Ile-de-France, Karlovy Vary, Latium, Loire, Mann, New York, Nice, Rio de Janeiro, Vaasa, Wuppertal* vb. Ancak Batı dillerinde kullanılan adların okunuşları ayrıca içinde gösterilebilir: *Shakespeare (Şekspir)* vb.

2. Eskiden dilimize yerleşmiş bazı Batı kökenli kişi ve yer adları Türkçe söylenişlerine göre yazılır: *Napolyon, Şarlken, Şarl (Demirbaş Şarl); Atina, Brüksel, Cenevre, Londra, Marsilya, Münih, Paris, Roma, Selânik, Venedik, Viyana, Zürih; Hollanda, Letonya, Lüksemburg* vb.

3. Yabancı özel adlardan türetilmiş akım adları Türkçe söylenişlerine göre yazılır: *Dekartçılık, Epikürcülük, Kalvenci, Kalvencilik, Kalvenizm, Kartezyenizm, Lüterci, Lütercilik, Marksçılık, Marksist, Marksizm* vb.

4. Ait olduğu dilde ayrı yazılan yer adları Türkçede de ayrı yazılır: *Buenos Aires, Frankfurt am Main, Freiburg im Breisgau, Hyde Park, Mont Blanc, New Orleans, New York, Rio de Janeiro, San Marino, Wiener Neustadt, Titov Veles* vb.

Arapça ve Farsça Özel Adlar

Kökeni Arapça ve Farsça olan kişi ve yer adları Türkçenin ses ve yapı özelliklerine göre yazılır: *Ahmet, Bedrettin, Fuat, Mehmet, Necmettin, Nizamettin, Ömer, Rıza, Saadettin; Cezayir, Fas, Filistin, Mısır, Suudi Arabistan; Bağdat, Cidde, Erdebil, Halep, İsfahan, İskenderiye, Medine, Mekke, Şam, Şiraz, Tahran, Tebriz, Trablusgarp* vb.

Yunanca Özel Adlar

Yunanca adlar yazılırken Yunan harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır: *Homeros, Herodotos, Euripides, Pindaros, Solon, Sokrates, Aristoteles, Platon, Venizelos, Karamanlis, Papandreu, Onasis* vb.

Ancak *Herodotos, Sokrates, Aristoteles, Platon, Pythagoras, Eukleides* adları dilimize *Herodot, Sokrat, Aristo, Eflatun, Pisagor, Öklid* biçimlerinde yerleşmiştir.

Rusça Özel Adlar

Rusça özel adlar yazılırken Rus harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır: *Bolşevik, Brejnev, Çaykovski, Çehov, Dostoyevski, Gogol, Gorbaçov, İlimskiy, İlyiç, Katayev, Klyaştorniy, Malov, Mendelejev, Prokofyev, Puşkin, Şolohov, Tolstoy, Yeltsin; Moskova, Omsk, Orenburg, Petersburg, Volga, Yenisey* vb.

Uzak Doğu Dillerindeki Özel Adlar

1. Çince adlar, Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır: *Huangho, Kanton, Nankin, Pekin, Şanghai*.

Çince soyadları küçük adlardan önce gelir. Soyadları çoklukla tek hecelidir, küçük adlar ise bir veya iki heceden oluşur. Bu adlar büyük harfle başlar; heceler arasına çizgi konur: *Sun Yat-sen, Lin Yu-tang*. Yalnız *Konfüçyüs* gibi yaygınlık kazanmış adlar bitişik yazılır.

2. Japonca adlar da Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır: *Tokyo, Hiroşima, Nagazaki, Osaka, Kyoto; Hirohito, Kayako Hayashi, Sbuishi Kato, Masao Mori*.

Türk Devletleri ve Topluluklarındaki Özel Adlar

Türk devletleri ve topluluklarındaki kişi ve yer adları Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır: *Azerbaycan, Özbekistan; Taşkent, Semerkant, Bakü, Bişkek; Abdullah Tukay,*

Abdür-rauf Fıtrat, Bahtiyar Vahapzade, Baykonur, Cafer Cebbarlı, Cemal Kemal, Cengiz Aytmatov, İslam Kerimov, Muhtar Avazov, Osman Nasır vb.

Ünsüz Türemesi

Arapçadan dilimize giren ve özgün biçimlerinde sonunda ikiz ünsüz bulunan kelimeler Türkçede tek ünsüzle kullanılır. Bu kelimeler ünlüyle başlayan ek veya yardımcı fiille kullanıldıklarında sondaki ünsüz ikizleşir: *hak (hakkı), his (hissi), ret (reddi), şer (şerri), tıp (tıbbı), zam (zammı), zan (zannı); af (affetmek), his (hissetmek) vb.*

Ünsüzlerin Nitelikleri

Ses yolunda bir engele çarparak çıkan seslere **ünsüz** denir.

Dilimizde yirmi bir ünsüz vardır: *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z*

Ünsüzler ses tellerinin titreşime uğrayıp uğramamasına göre iki gruba ayrılır:

1. Ses tellerinin titreşmesiyle oluşan ünsüzlere **yumuşak (ötümlü, tonlu) ünsüzler** adı verilir: *b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z*

2. Ses telleri titreşmeden oluşan ünsüzlere **sert (ötümsüz, tonsuz) ünsüzler** denir: *ç, f, h, k, p, s, ş, t*

Kökünü Türkçe olan kelimelerin sonunda *b, c, d, g* ünsüzleri bulunmaz. Ancak anlam farkını belirtmek üzere *ad, od, sac* gibi birkaç kelimenin yazılışında bu kurala uyulmaz: *ad* (isim), *at* (binek hayvanı); *od* (ateş), *ot* (bitki); *sac* (yassı demir), *saç* (kıl).

Dilimizdeki *hac, şad, yâd* gibi birkaç örnek dışında, alıntı kelimelerin özgün biçimlerinin sonlarında bulunan yumuşak ünsüzler sertleşir: *kitap (<kitab), sebep (<sebeb); bant (<band), bent (<bend), cilt (<cild), etüt (<etüd), metot (<metod), standart (<standard); ahenk (<aheng), hevenk (<aveng), renk (<reng) vb.* Bu gibi alıntılar ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında kelime sonlarındaki sert ünsüzler yumuşar: *kitap / kitabı, sebep / sebebi; bant / bandı, bent / bendi, cilt / cildi, etüt / etüdü, metot / metodu, standart / standardı; ahenk / ahengi, hevenk / hevengi, renk / rengi vb.*

UYARI: Bazı alıntı kelimelerde yumuşama olmaz: *ahlak / ahlakın, cumhuriyet / cumhuriyete, evrak / evrakı, hukuk / hukuku, ittifak / ittifaka, sepet / sepeti, tank / tankı vb.*

Çok heceli kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında sonlarında bulunan *p, ç, t, k* ünsüzleri yumuşayarak *b, c, d, ğ*'ye dönüşür: *kelep / kelebi; ağaç / ağacı, kazanç / kazancı; geçit / geçidi, kanat / kanadı; başak / başağı, bıçak / bıçağı vb.* Ancak birden fazla heceli olduğu hâlde sonlarındaki ünsüzleri yumuşamayan kelimeler de vardır: *anıt / anıtı, bulut / bulutu, kanıt / kanıtı, ölçüt / ölçütü vb.*

Tek heceli kelimelerin sonunda bulunan *p, ç, t, k* ünsüzleri ise iki ünlü arasında korunur: *ak / akı, at / atı, bük / bükü, ek / eki, et / eti, göç / göçü, ip / ipi, kaç / kaçınıcı, kök / kökü, ok / oku, ot / otu, saç / saçı, sap / sapı, suç / suçu, süt / sütü vb.* Buna karşılık tek heceli olduğu hâlde

sonlarındaki ünsüzleri yumuşayan kelimeler de vardır: *but / budu, dip / dibi, gök / göğü, kap / kabı, kurt / kurdu, uç / ucu, yurt / yurdu* vb.

Ünlülerin Nitelikleri

Türkçede sesler, ünlüler ve ünsüzler olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

Ses yolunda bir engele çarpmadan çıkan sese **ünlü** denir. Türkçede sekiz ünlü vardır: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*

Ünlüler şu biçimde sınıflandırılır:

A. Dilin durumuna göre:

1. 1.Kalın ünlüler: *a, ı, o, u*

2. 2.İnce ünlüler: *e, i, ö, ü*

B. Dudakların durumuna göre:

1. 1.Düz ünlüler: *a, e, ı, i*

2. 2.Yuvarlak ünlüler: *o, ö, u, ü*

C. Ağzın açıklığına göre:

1. 1.Geniş ünlüler: *a, e, o, ö*

2. 2.Dar ünlüler: *ı, i, u, ü*

Ünlülerin nitelikleri aşağıdaki çizelgede toplu olarak gösterilmiştir:

	Düz		Yuvarlak	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

TÜRK DİL KURUMU